

Aantallen en verspreiding van
broedvogels en wintervogels
in Brussel

Handleiding Vogelatlas app Brussel

Natuurpunt Studie & Natagora
i.s.m. Sovon Vogelonderzoek Nederland

Colofon

Samenstelling: Simon Feys

Lay-out: Natuurpunt Studie

© Natuurpunt Studie, 2022

Gelieve als volgt te citeren:

Natuurpunt Studie, 2022. Handleiding Vogelatlas app Brussel 2020-2023.

Adres

Natuurpunt Studie
Coxiestraat 11
2800 Mechelen

Homepage www.vogelatlas-brussel.be

E-mail: birdatlas.brussels@natagora.be

Inhoud

Leeswijzer	p. 3
Enkele algemene aanwijzingen voor het Atlaswerk	p. 3
- Afbakening telseizoen	
Vorbereiding	p. 4
- Account aanmaken / Inloggen op www.vogelatlas.be	
- Telpunten vastleggen	
Let op gebiedsgebonden vogels	p. 5
- Broedseizoen	
- Winterseizoen	
Tellen: territoria in de zomer – individuen in de winter	p. 6
- Broedseizoen	
- Winterseizoen	
Gebruik van de Vogelatlas app	p. 6
- Voordelen van de app	
- Hoe werkt de Vogelatlas app	
- Jouw data	
Waarnemingen invoeren	p. 8-12
Bijlagen	
- De 16 geldige broedcodes	p. 13

Leeswijzer

Deze handleiding bevat richtlijnen voor het gebruik van de Vogelatlas app tijdens de uitvoering van het veldwerk voor de Brusselse Vogelatlas 2022-2024. Deze werd ontwikkeld door Sovon en zit ingekapseld in de Avimap app van Sovon.

- Vooraleer te beginnen raden we aan de volledige handleiding van de Vogelatlas door te nemen. Deze kan je downloaden op www.vogelatlas-brussel.be onder *Contact* (venster *Achtergrondinformatie*).

Veel extra informatie vind je op de project-website www.vogelatlas-brussel.be.

TIP: de Vogelatlas app gebruiken is snel geleerd!

Overloop deze handleiding en doe meteen de test met de app.
Je kan testresultaten steeds meteen verwijderen,
of ze achteraf via de Vogelatlas-website verwijderen.

Enkele algemene aanwijzingen voor het Atlaswerk

Afbakening telseizoenen

Het veldwerk voor de Vogelatlas wordt uitgevoerd in de volgende jaren:

- **Broedseizoen**

De broedseizoenen van 2022, 2023 en 2024.

Het broedseizoen loopt gewoonlijk van maart t/m juli, maar begint voor sommige soorten iets eerder (februari) of houdt wat later op (augustus).

Binnen ieder broedseizoen vallen twee vaste telperioden voor het gestandaardiseerd kilometerhokbezoek:

van 1 april t.e.m. 15 mei en van 16 mei t.e.m. 30 juni.

- **Winterseizoen**

De winters van 2022-'23, 2023-'24 en 2024-'25.

De winter wordt strikt beperkt tot het tijdvak van 1 december t/m 28 februari.

Een waarneming van een uitgesproken wintervogel (Koperwiek, Sneeuwgorst) buiten dit tijdvak telt dus niet mee!

Binnen iedere winter vallen twee vaste telperioden voor het gestandaardiseerd kilometerhokbezoek:

van 1 december t.e.m. 15 januari en van 16 januari t.e.m. 28 februari.

Ieder atlashok dient gedurende één (liefst opeenvolgend) winter- en broedseizoen compleet te worden onderzocht. Aanvullingen uit andere jaren tijdens het atlasonderzoek zijn echter welkom.

Vorbereiding

Account aanmaken / inloggen op www.vogelatlas-brussel.be

Heb je reeds een account op www.avimap.be, dan gebruik je diezelfde logingegevens en kan je meteen aan de slag. Was je nog niet geregistreerd op www.avimap.be, maak dan op [Vogelatlas-brussel.be](http://www.vogelatlas-brussel.be) een account aan via de knop ***Mijn account***.

Let op: je kan hier niet je zelfde logingegevens gebruiken die je voor [waarnemingen.be](http://www.waarnemingen.be) gebruikt, de logincode heeft immers een vaste structuur.

Na je registratie kan je met dezelfde logingegevens op www.avimap.be terecht, indien je later een gebiedsmatige broedvogelkartering wil uitvoeren.

Daarover kan je meer lezen op www.avimap.be.

Let op gebiedsgebonden vogels

Zowel in de winter als in het broedseizoen moet de aandacht vooral gericht zijn op soorten die **binding met het terrein** hebben.

Broedseizoen

In de broedtijd is de opdracht duidelijk: het gaat dan uitsluitend om territoriale vogels. Veel soorten bezetten een territorium dat ze afbakenen of verdedigen door zang of andere gedragingen.

Laag vliegende vogels zijn vaak gebiedsgebonden (foeragerende Boerenzwaluwen rond een boerderij). Hoog (door)vliegende vogels worden buiten beschouwing gelaten (uitzondering: foeragerende Gierzwaluwen boven de stad).

Interpretatieproblemen worden voorkomen door het correcte gebruik van broedcodes.

Broedcodes

Het vaststellen van een juiste broedzekerheid per soort is een belangrijk aspect tijdens het veldwerk in de broedtijd. In hoeverre wijst het waargenomen gedrag op broeden? Daartoe hanteren we de internationaal afgesproken lijst met broedcodes (zie bijlage 1).

Noteer per soort de hoogste broedcode die je in je atlashok vaststelt, maar besteed niet overdreven veel (extra) tijd aan het vaststellen van een zo hoog mogelijke broedcode. Nesten zoeken is gewoonlijk onnodig en zelfs af te raden. Bij notoir lastige soorten die gebruik maken van grote gebieden of die onduidelijk broedgedrag vertonen, is het belangrijk om de exacte broedcode vast te stellen. Voorbeelden zijn Boomvalk (aan begin en einde broedtijd korte tijd opvallend maar daartussenin stil; bovendien zijn er in het broedseizoen niet-broedende individuen aanwezig) en IJsvogel (vist tot op vele honderden meters van de nestplaats).

Tijdens het broedseizoen zal zowel de app als de invoersite standaard de meest voorkomende broedcode van de geselecteerde soort eerst tonen.

Op de Sovon-site vind je per soort nuttige aanwijzingen voor het interpreteren van gedrag en het vaststellen van de juiste broedcode ([www.sovon.nl/soorten en gebieden/telrichtlijnen](http://www.sovon.nl/soorten_en_gebieden/telrichtlijnen)).

Winterseizoen

In het winterseizoen kan het onderscheid tussen al dan niet gebiedsgebonden lastiger zijn. Sommige soorten zoeken al vliegend naar voedsel en zijn dan wél gebiedsgebonden. Voorbeelden zijn jagende Blauwe Kiekendieven en Sperwers. Soorten die veel rondvliegen over korte afstanden zijn eveneens vaak gebiedsgebonden (zoals een laag over het water wegscherende IJsvogel of van het ene naar het andere bosje pendelende Sijzen).

Vuistregel is vooral dat hoog en strak overvliegende vogels (inclusief trek en slaaptrek) niet in aanmerking komen voor het atlaswerk. Vliegt een groep vogels over je kilometerhok zonder aanstalten te maken om erin neer te gaan, noteer deze dan niet.

Tellen: territoria in de zomer - individuen in de winter

De uitgangspunten voor registratie van vogels in de winter en het broedseizoen verschillen aanzienlijk op het vlak van de bepaling van aantallen.

Broedseizoen

Ga steeds uit van het aantal **broedparen of van territoriale vogels** die we in kaart willen brengen. Deze twee worden gelijk behandeld, al hoeft een territoriale vogel niet noodzakelijk een broedvogel te zijn.

Waarnemingen van één *zingende* Roodborsttapuit, een *paar in broedbiotoop* of een paar met jongen hebben alle betrekking op 1 broedpaar en worden bijgevolg met het [cijfer 1](#) genoteerd.

Elk nieuw ingevoerd gegeven duidt aan dat je een nieuw broedpaar of territorium wil melden.

Winterseizoen

In de winter tellen we **alle gebiedsgebonden individuen** van elke soort.

Een paartje Roodborsttapuiten voeren we tijdens het winteronderzoek in met het [cijfer 2](#).

Gebruik van de Vogelatlas app

De Vogelatlas app zit geïntegreerd in de Avimap app (Android) en is gratis te downloaden in de Play store. In tegenstelling tot de avimap app werken de Vogelatlas functies uitsluitend op Android toestellen.

Voordelen van de app

- Gebruiksvriendelijk en snel.
- Beter zicht op je positie in het Atlashok op het terrein.
- Offline invoer is mogelijk.
- De app geeft duidelijk aan welke soorten geteld of ingetekend moeten worden.
- Bij thuiskomst gewoon de gegevens inladen in Vogelatlas-brussel.be: geen extra huiswerk na veldronde
- Waarnemers kunnen hun waarnemingen na elke ronde, meerdere rondes of het hele seizoen vanuit Vogelatlas-brussel.be exporteren naar waarnemingen.be.

Wens je toch gebruik te maken van de analoge veldkaarten: raadpleeg de Handleiding.

Hoe werkt de Vogelatlas app?

Volg deze stappen:

-Beschik je reeds over de *Avimap app*: gewoon de update ophalen en herstarten.

Daarna kies je onder *Instellingen* voor *Verversen basisdata*.

-Beschik je nog niet over de *Avimap app*?

Haal hem dan gratis op in de *Play store* (zie figuur) →

-Avimap App openen

-Juiste Atlashok en seizoen selecteren (visueel overzicht via het wereldbol-icoontje)

-Telling starten. Track opslaan? Kies *JA*

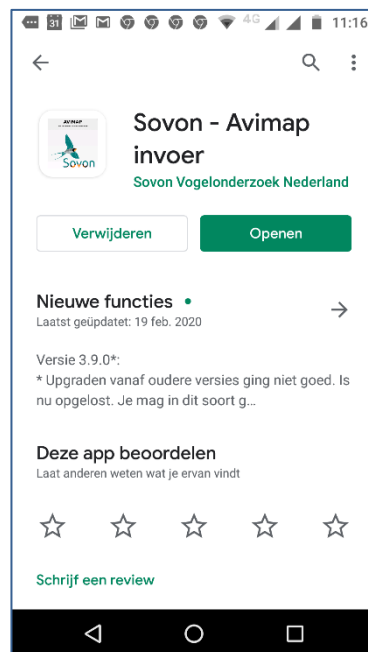
-Klik op *Start*

-Klik ofwel op de knop *Aanvullend atlasblok bezoek* voor het aanvullend Atlashokonderzoek

-of **achter het te onderzoeken kilometerhok** op de knop voor het detailonderzoek van *km-hok*

(Let op: deze laatste opties worden pas zichtbaar binnen de afgebakende telperiodes: 1 apr – 30 jun en 1 dec – 28 feb)

-Bij einde bezoek, klik op *Klaar met tellen*

Jouw data

Na het opladen komen jouw gegevens terecht in vogelatlas-brussel.be. Op vogelatlas-brussel.be voeren de waarnemers en de Regionale Atlascoördinatoren nog een controle uit.

Daarna worden ze geanalyseerd en verwerkt voor de Brusselse Vogelatlas.

Waarnemers kunnen na hun controle zelf hun waarnemingen vanuit de vogelatlas-brussel.be exporteren naar waarnemingen.be. Je hoeft dus niet manueel de data apart in te voeren in vogelatlas-brussel.be en waarnemingen.be.

Exporteren kan je na elke ronde (wellicht de standaard), na meerdere rondes of na elk telseizoen. Het systeem exporteert alle data slechts éénmalig zodat dubbele export wordt uitgesloten.

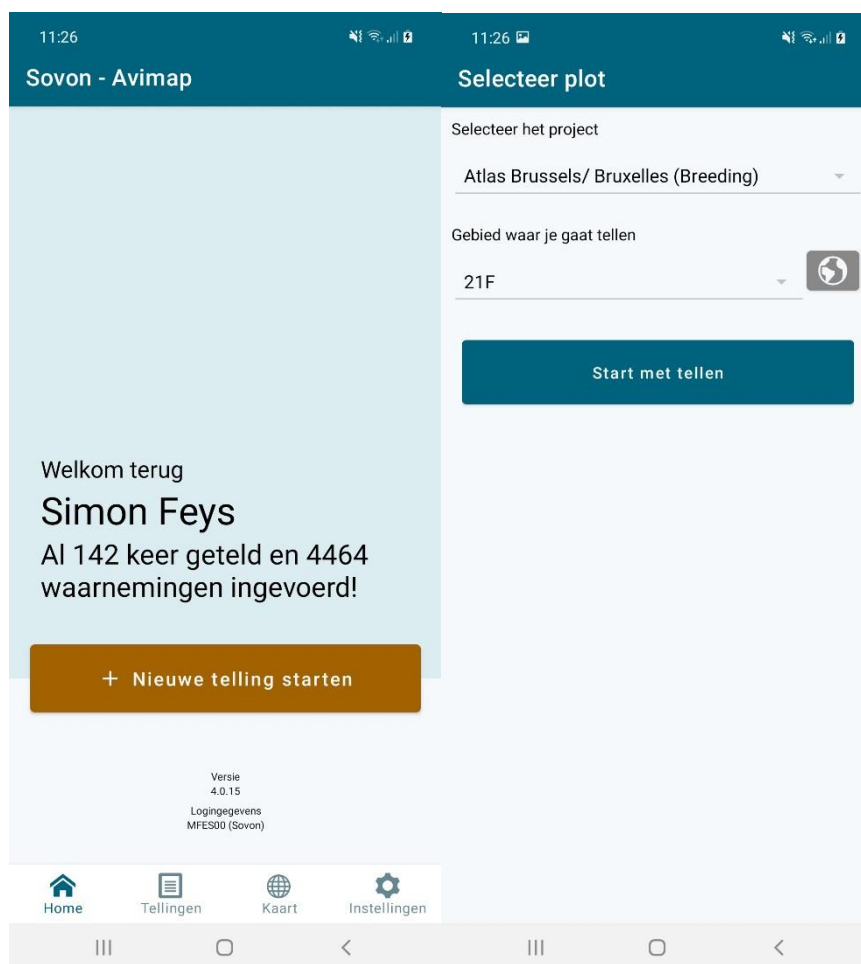
Waarnemingen invoeren

Na het openen van de app kom je in het startscherm terecht (figuur linksonder). Hierin klik je op *+ Nieuwe telling starten*.

In het volgende scherm (figuur rechtsonder) kies je onder *Selecteer het project* tijdens het broedseizoen voor *Atlas Brussels/Bruxelles (Breeding)* of tijdens het winterseizoen voor *Atlas Brussels/Bruxelles (Winter)*.

Bij *Gebied waar je gaat tellen* kies je het hok waarvoor je waarnemingen wil invoeren. Via de wereldbol krijg je een handig kaartoverzicht van jouw gereserveerde atlashokken.

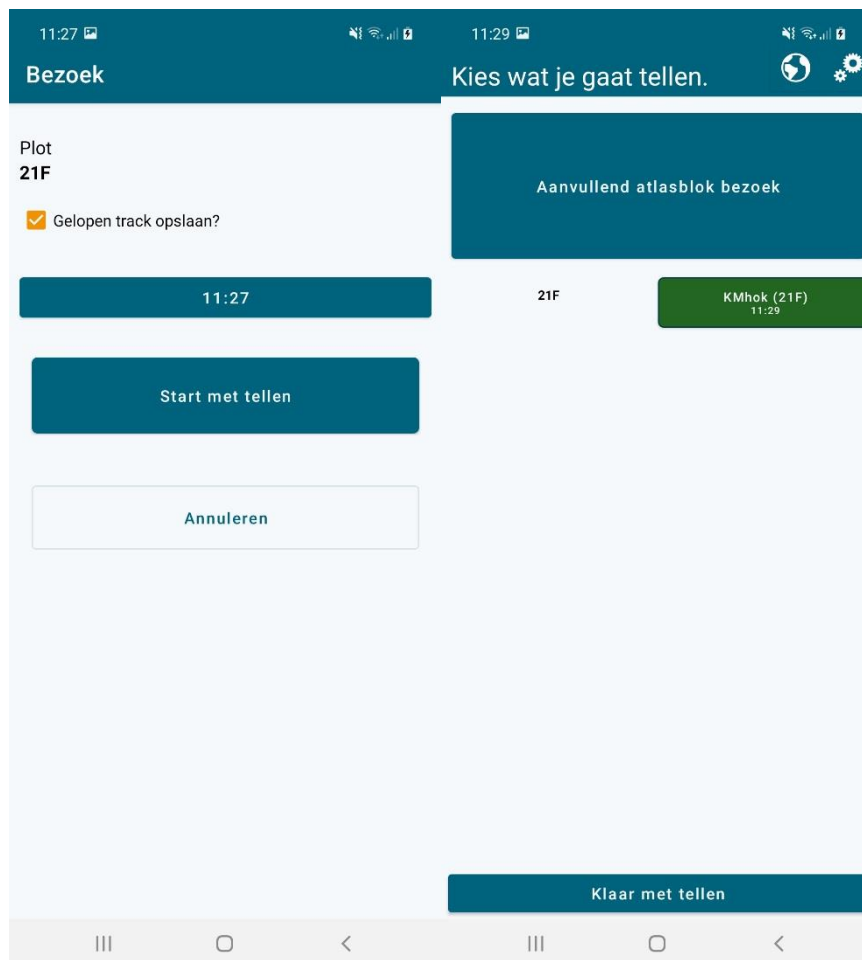
Eénmaal je een project en gebied hebt gekozen, klik je op *Start met tellen*.

Het volgende scherm toont nogmaals je gekozen hok (figuur linksonder) en vraagt je of de *Gelopen route ('track')* moet worden opgeslagen. Het is aangeraden om dit wél te doen, standaard staat dit reeds aangevinkt.

Daaronder staat het startuur van je telling (=huidige uur). Om te beginnen met je telling klik je nogmaals op *Start met tellen*.

Vervolgens kom je in het overzichtsscherm van je atlashok terecht (figuur rechtsonder). Daarin kan je aangeven of je gaat invoeren voor je *Aanvullend atlasblok bezoek*, of voor je *Gestandaardiseerd uurbezoek* (de groen gekleurde knop rechtsonder; deze wordt pas groen nadat je er waarnemingen hebt aan toegevoegd, standaard is deze wit gekleurd). Deze laatste optie (km-hok voor het gestandaardiseerd uurbezoek) krijg je enkel te zien binnen de data waarvoor invoer mogelijk is (tussen 1 april en 30 juni voor Broedvogels, tussen 1 december en 28 februari voor Wintervogels). Buiten deze periodes is alleen de bovenste knop *Aanvullend atlasblok bezoek* aanklikbaar. Kies één van de beschikbare opties om te starten met de invoer van waarnemingen.

Invoer van Aanvullend en Gestandaardiseerd uurbezoek

Nadat je je keuze voor een bepaalde telling hebt gemaakt, kom je in het invoerscherm terecht. Centraal op het scherm zie je de soortenlijst. Via het *oog* bovenaan in het menu, kan je kiezen tussen een lange soortenlijst, een lijst met de zeer algemene soorten + de soorten van de huidige telling, of uitsluitend de soorten van de huidige telling. Andere soorten kan je steeds toevoegen door de soortnaam in te typen in het vak *aantal + soortnaam* (als je op de + klikt bovenaan, kom je automatisch in dit invoerveld terecht).

Soorten die enkel geteld moeten worden, voegje toe door op de knop in de linker kolom te klikken.

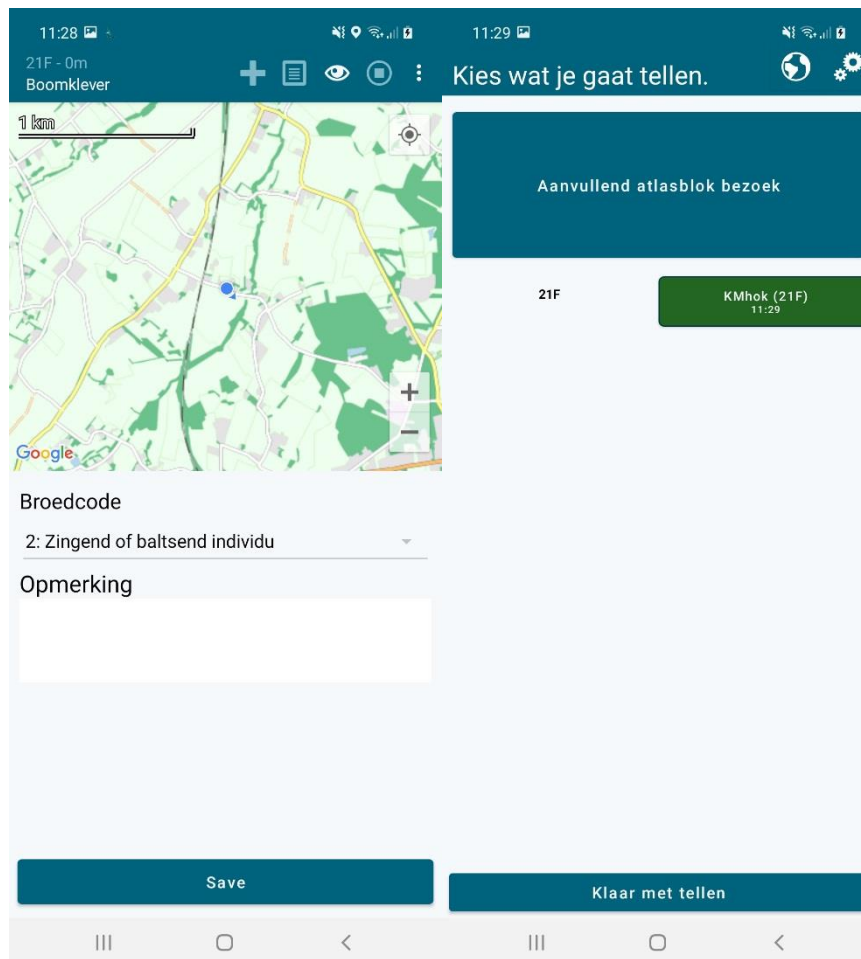
Voor het broedseizoen (figuur linksonder) staat daar *1 ter* (= 1 territorium. Een *paar in broedbiotoop* geldt dus als 1 territorium, je dient daarvoor dus slechts *éénmaal* op deze knop te klikken). Voor het winterseizoen (figuur rechtsonder) staat daar *1 ex*, daar tel je wel alle exemplaren. Voor de intekensoorten (= de schaarse/zeldzame soorten) dien je te klikken op de knop *detail*, daarna opent de kaart waarop je de waarneming kan intekenen. Als je voor een intekensoort per vergissing op de knop in de linker kolom (*1 ter* of *1 ex*) klikt, zal ook automatisch de kaart worden geopend, zodat het duidelijk is dat deze soort niet geteld, maar ingetekend moet worden.

Let op: Wanneer je op *ter* hebt geklikt is het gegeven opgeslagen. Klik je dan op *detail*, dan zal je een nieuw gegeven aanmaken.

14:08 21F - 0m 11:27 - 11:28			14:06 21F - 0m 00:07		
aantal+soortnaam			aantal+soortnaam		
1 ter	Boomklever	detail	1 ex	Boomklever	detail
1 ter	Boomkruiper	detail	1 ex	Boomkruiper	detail
1 ter	Ekster	detail	1 ex	Ekster	detail
1 ter	Gaai	detail	1 ex	Gaai	detail
1 ter	Gierzwaluw	detail	1 ex	Glanskop	detail
1 ter	Goudhaan	detail	1 ex	Goudhaan	detail
1 ter	Groenling	detail	1 ex	Groenling	detail
1 ter	Grote Bonte Specht	detail	1 ex	Grote Bonte Specht	detail
1 ter	Halsbandparkiet	detail	1 ex	Halsbandparkiet	detail
1 ter	Heggenmus	detail	1 ex	Heggenmus	detail
1 ter	Holenduif	detail	1 ex	Holenduif	detail
1 ter	Houtduif	detail	1 ex	Houtduif	detail
1 ter	Huisbus	detail	1 ex	Huisbus	detail
1 ter	Kauw	detail	1 ex	Kauw	detail
1 ter	Koolmees	detail	1 ex	Kokmeeuw	detail

Bij intekensoorten kom je in het scherm van de figuur linksonder terecht, waarbij je op de kaart de exacte locatie dient aan te geven. Via de 3 puntjes rechtsbovenaan het scherm kan je eventueel een andere kaartachtergrond kiezen (bvb. een kaart die je hebt opgeslagen op je smartphone om helemaal offline te kunnen werken). Onder *Broedcode* kan je de juiste broedcode voor de waarneming selecteren. Als dit is gebeurd sla je via *Save* de waarneming op en keer je automatisch terug naar het vorige scherm.

Je kan nu verdergaan met het invoeren van andere soorten.

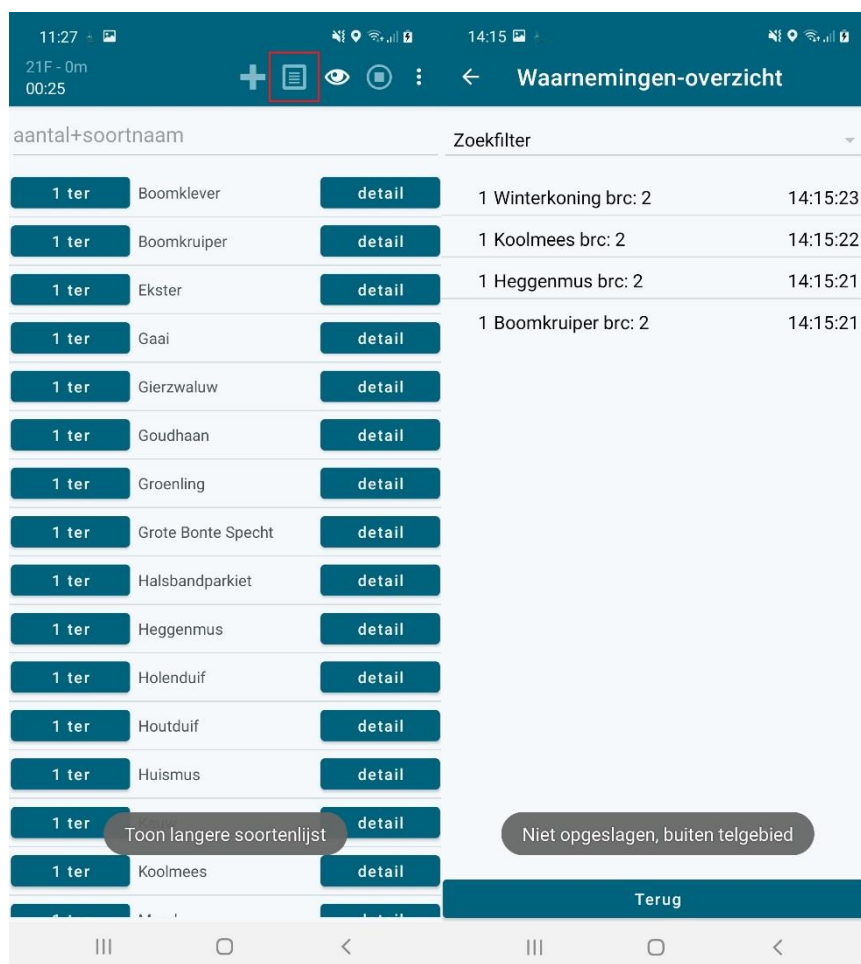

Om je telling te beëindigen klik je op het *stop*-symbool bovenaan het scherm (vierkant in een cirkel). Je krijgt dan de vraag of je wil stoppen met tellen, indien je op *Ja* klikt, kom je terug in het overzichtsscherm met je Atlashok terecht (figuur rechtsonder).

Wil je een nieuwe telling starten in hetzelfde hok, dan kan je dat van hieruit doen, wil je je bezoek helemaal afronden, dan kies je onderaan voor *Klaar met tellen*. Je krijgt dan de vraag of je wil stoppen met je telling, bij bevestiging krijg je datum, begin- en einduur te zien. Daarna klik je op *OK*, waarmee je telling is afgesloten. Je komt dan automatisch in het *Upload*-scherm, van waaruit je je telling(en) kan opladen naar de atlassite.

Waarneming wijzigen

Je zal tijdens het invoeren merken dat steeds automatisch een broedcode wordt toegekend aan je waarneming (bij de algemene soorten via de telknop links, bij schaarse/zeldzame soorten als je invoert via detail). Dit is steeds de broedcode die voor die soort op dat moment het meest te verwachten is (vaak code 2 – baltsend/zingend). Uiteraard is dat niet altijd de juiste code, zeker wat later in het seizoen wanneer je ook hogere broedcodes zoals transport van voedsel of net uitgevlogen jongen ziet. Bij de schaarse/zeldzame soorten kan je deze code meteen aanpassen in het scherm van de waarneming (zoals eerder uitgelegd), bij de andere (algemene) soorten die je via de telknop hebt ingevoerd, zal je de waarneming even moeten openen, dan daarin de code aanpassen. De lijst met waarnemingen van je huidige bezoek kan je eenvoudig bekijken door op de knop rechts van het grote +-teken te klikken (rood omrand op de figuur linksonder). Op de figuur rechts zie je dan je lijst met waarnemingen. Door op een waarneming te klikken, kan je deze bewerken of bijvoorbeeld verwijderen als je de foute soort selecteerde.

Bijlage

De 16 geldige broedcodes

- 1 Waarneming van een **volwassen individu in geschikt broedbiotoop**, zonder aanwijzing omtrent broeden.
- 2 Eenmalige waarneming van **zingend of baltsend** individu in geschikt broedbiotoop.
- 3 Waarneming tussen de datumgrenzen van een **paar in geschikt broedbiotoop**.
- 4 **Territoriumgedrag** (zang, gevechten e.d.) op dezelfde plaats vastgesteld, op tenminste 2 dagen die minimaal 10 dagen uit elkaar liggen.
- 5 **Baltsend paar (ook paring)** in geschikt broedbiotoop. Het voeren van een wijfje door het mannetje moet eveneens met code 5 worden aangegeven.
- 6 Bezoek van vogel aan een **waarschijnlijke nestplaats**, zoals Huismus die onder dakpannen kruipt.
- 7 Angstkreten of ander gedrag (**alarmeren**), dat wijst op aanwezigheid van een nest of jongen. Houd er echter rekening mee dat alarmeren lang niet altijd duidt op een broedgeval. Veel vogels alarmeren ook wanneer ze niet broeden. Let daarom speciaal op of de vogel aan een bepaalde plaats is gebonden.
- 8 **Vogel met broedvlekken** (niet altijd een betrouwbare aanwijzing voor een broedgeval ter plaatse).
- 9 Transport van nestmateriaal, **nestbouw** of uithakken/graven van nestholte.
- 10 **Afleidingsgedrag**. De vogel doet alsof hij verlamd of gewond is, en lokt zo de waarnemer weg van het nest. Afleidingsgedrag komt vooral voor bij soorten die in open terreinen broeden, zoals eenden, steltlopers en een enkele zangvogel, zoals Rietgors.
- 11 **Pas gebruikt nest** of eierschalen.
- 12 **Pas uitgevlogen jongen** van nestblijvers of uitgelopen donsjongen van nestvlieders. Deze code moet uiterst zorgvuldig worden gehanteerd. Soorten als sterns, meeuwen, zwaluwen, Roek, Spreeuw, Kruisbek, Sijs en Kleine Barmsijs kunnen met hun vliegvlugge jongen grote afstanden afleggen. De jongen worden dan soms nog door de ouders gevoerd. Let daarom uitsluitend op jongen die niet of nauwelijks kunnen vliegen.
- 13 **Recent gebruikt nest** met onbekende inhoud. Bezoek door ouders aan een nest waarvan de inhoud niet kan worden vastgesteld, of waarneming van broedende vogel. Deze code is onder meer bedoeld voor in kolonies broedende vogels zoals Roek en Oeverzwaluw.
- 14 **Transport voedsel of ontlasting**. Transport van ontlastingspakketjes van of voedsel voor de jongen is voor de meeste zangvogels een bruikbare code. Bedenk echter dat meeuwen, roofvogels en sommige andere soorten hun jongen na het uitvliegen blijven voederen (zie ook code 12), sterns en IJsvogel maken soms lange voedselvluchten en kunnen ver van de broedplaats met voedsel worden waargenomen. Het voeren van een wijfje door het mannetje wordt met code 5 aangegeven.
- 15 **Nest met eieren**.
- 16 **Nest met jongen** gezien, of de jongen in het nest gehoord.

Nb: code 4 is niet bij veldbezoeken van toepassing, wel bij het invullen van het formulier aan het eind van het seizoen.